

УДК [378.14:004]:005

Г. О. ШЛІХТА

АКТУАЛЬНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Викладено актуальність вдосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики в інфокомунікаційному суспільстві. Висвітлено протиріччя між вимогами та реаліями процесу інформатизації школи. Обґрунтовано введення в педагогічну практику вищих навчальних закладів систем управління якістю професійної підготовки, що вимагає побудови моделі такої системи.

Ключові слова: вдосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики, управління якістю освіти, система менеджменту якості освіти.

А. А. ШЛИХТА

АКТУАЛЬНОСТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ

Изложена актуальность совершенствования профессионально-технологической подготовки учителей информатики в инфокоммуникационном обществе. Отражено противоречие между требованиями и реалиями процесса информатизации школы. Обосновано введение в педагогическую практику высших учебных заведений системы управления качеством профессиональной подготовки, которая требует построение модели такой системы.

Ключевые слова: совершенствование профессионально-технологической подготовки учителей информатики, управление качеством образования, система менеджмента качества образования.

A. A. SHLIHTA

ACTUALITY OF IMPROVEMENT OF PROFESSIONALLY-TECHNOLOGICAL PREPARATION OF TEACHERS OF INFORMATION TECHNOLOGY

The article is devoted to the actuality of perfection of professionally-technological preparation of teachers of computer science in informative society. The contradiction between claims and realities of the process of informatization of school are clarified. In the article is grounded the introduction into pedagogical practice of higher educational establishments of the quality of management systems training, which requires the construction of model of such system.

Keywords: perfection of professionally-technological preparation of teachers of information technology, the quality of education management, system of management of quality in education..

В умовах інтенсивної, інформатизації сучасного суспільства відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, які якісно змінюють зміст педагогічного процесу та перетворюють діяльність усіх без винятку освітніх структур. З одного боку, сучасна, збагачена потоком різномірної інформації освіта набуває нових можливостей, з іншої – реалізація цих можливостей стає неодмінною вимогою адекватної підготовки нового покоління для успішного та продуктивного життя в інформаційному суспільстві [4, с. 86–87].

Соціальне замовлення відносно сучасних випускників вищих педагогічних навчальних закладів потребує вдосконалення інформаційної підготовки в цілому, а насамперед вимагають професійної підготовки вчителів інформатики, що особливо потребують безперервного підвищення професійної майстерності, підвищення кваліфікації [3, с. 3].

У процесі становлення майбутнього учителя інформатики важливо не лише сформулювати нові знання та вміння, але й постійно підтримувати високий рівень професійно-технологічної підготовки, що забезпечується, перш за все, міцним опануванням базових її компонентів. Подальше вдосконалення структури та змісту підготовки дозволяє вчителів інформатики успішно орієнтуватися в потоках інформації, уміти працювати з різними інформаційними

ресурсами та технологіями, знаходити, вибирати та обробляти необхідний матеріал, ефективно вирішувати проблеми інфокомунікаційного супроводу самого педагогічного процесу.

Водночас у системі освіти виявлено протиріччя, яке зумовлене експоненціальним зростанням обсягів актуальної інформації та стрімким розвитком засобів обробки інформації, з одного боку, а, з іншого – консервативними, у плані змісту, методів і організаційних форм педагогічного процесу, моделями підготовки вчителів інформатики в різних педагогічних вищих навчальних закладах.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень дозволяє зробити висновок, що наявні моделі організації вищої світи бакалаврів та фахівців із напряму інформатики потребують переосмислення і корекції як сучасних динамічних умов інформатизації, так і введення у педагогічну практику ВНЗ спеціальних систем управління якістю професійної підготовки вчителів інформатики.

Питання якості вищої освіти в останні роки привертає багато уваги науковців і державних діячів [4, с. 120–122]. Так, якістю української освіти, і зокрема вищої, опікувалися экс-міністри освіти В. Кремінь, С. Ніколаєнко, чинний Міністр освіти і науки, молоді і спорту України Д. Табачник та Президент України В. Янукович. Вітчизняні науковці також приділяють значну увагу питанням, пов'язаним із якістю освіти, серед них роботи В. Вікторова, Л. Ващенко, В. Андрущенко, М. Гончаренка, Л. Горбунової, І. Зязюна, М. Михальченка, С. Сисоєвої та ін. [6, с. 8]

Згідно з чинними нормативно-правовими актами [1, 3] вища освіта є продуктом інтегрованої системи, яка складається з освітніх програм, освітніх закладів та органів управління. Метою функціонування системи освіти є задоволення потреби людини в «інтелектуальному, культурному та моральному розвитку», тобто в знаннях, професійно-соціальних навичках, які є основою всебічного розвитку особистості та конкурентоспроможності на ринку праці. Будь-яка система може бути представлена у вигляді взаємопов'язаних процесів, якість яких визначається досягненням мети, стабільністю (здатністю утримуватись в регульованій області) та інноваційним потенціалом (здатністю до вдосконалення) [5, с. 45].

У період розвитку ринкових відносин відповідність вимогам державних стандартів освіти вже не є достатньою умовою для існування вищого навчального закладу [7, с. 53]. Конкурентоспроможність ВНЗ визначається функціонуванням та вдосконаленням чотирьох взаємопов'язаних елементів:

- здатність задовольняти споживачів (зовнішня якість);
- зниження витрат та задоволення робітників (внутрішня якість);
- розробка та комерціалізація інновацій;
- управління об'єктами інтелектуальної власності.

Виживання та успіх ВНЗ пов'язані з виділенням та організацією в системі управління вишів трьох інтегрованих процесів: управління якістю, управління інноваціями, управління нематеріальними активами [8, с. 163].

Метою статті є визначення актуальності удосконалення професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики на основі впровадження спеціальних систем управління якістю такої підготовки.

Інфокомунікаційні технології надають широкі можливості оперативному опануванню практично необмеженої кількості інформації, що істотно змінює процеси надбання, поширення та використання отриманих знань.

Різномаїття інфокомунікаційних технологій створює дієву основу для функціонування інформаційного суспільства, що надає якісно нові вимоги до всіх без виключення користувачів інформаційних ресурсів. Тому на сьогодні сама можливість нормального руху процесів соціалізації та навчання дітей залежить від своєчасного і якісного формування в них інфокомунікаційних знань, умінь та навичок, що передбачає фундаментальні зміни у професійній підготовці сучасних педагогів, особливо – вчителів інформатики. Унікальність їх професійно-рольового статусу в школі визначається не лише необхідністю інфокомунікаційного об'єднання всього шкільного колективу на рівні адекватного комп'ютерного забезпечення педагогічного процесу, але й постійного просування в цей процес

новітніх, найбільш актуальних інформаційних технологій. Учитель інформатики відрізняється професійним умінням виокремлювати з усього різноманіття інфокомунікаційних засобів насамперед ті, що відповідають статусу педагогічно необхідних інформаційних технологій, які оптимально впроваджуються в педагогічну практику [4, с. 150].

Передбачається, що висока якість професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики пов'язана з інтенсивними динамічними її змінами, внаслідок чого зміст і форми цієї підготовки систематично вдосконалюються згідно з темпами розвитку інформаційних технологій. Протягом одного окремо взятого періоду навчання майбутніх вчителів інформатики поява новітніх інформаційних технологій зумовлена не стільки екстенсивними, скільки інтенціональними факторами, серед яких на першому місці знаходиться фактор безперервної зміни декількох поколінь апаратних та програмних засобів. Отже, і в професійній підготовці сучасного вчителя інформатики недостатньо самого лише опанування базових знань та умінь, які визначені відповідним освітнім стандартом. Висока якість професійної підготовки вчителів інформатики може бути забезпеченою лише на основі цілеспрямованого управління особливим педагогічним процесом, що інтенсивно розвивається та містить новітні форми навчання і підвищення кваліфікації. Завдяки спеціально організованому управлінню якістю професійної підготовки, вища інформаційно-технологічна освіта набуває не лише соціально-інноваційного, спрямованого на розвиток суспільства, характеру, але й зберігає актуально необхідну ефективність у рамках наявних соціально-економічних умов.

Проблема полягає в тому, що ні дотримання актуальних технологій, ні відстоювання консервативних стандартів інформатизації освіти, не може стати єдиною основою підвищення якості підготовки вчителів інформатики. Навпаки, досконала освіта фахівця завжди має бути актуальною і спрямованою на розвиток суспільства, зберігати спадкоємність науково-практичної школи ВНЗ, залишаючись ефективною в рамках наявних соціально-економічних взаємин.

Отже, інформатизація сучасного суспільства, з одного боку, змінює вимоги, що склалися, зокрема, до підготовки вчителя інформатики, з іншого боку, вкрай неприйнятне абсолютне заперечення методології та теорії педагогіки вищої школи, а також історичного досвіду підготовки педагогічних кадрів високої кваліфікації.

Педагогічні системи, що історично склалися, є складними за своєю структурою, і в той же час – відкритими відповідно до зовнішніх умов. Значні історичні події і неодмінні зміни в зовнішньому і внутрішньому освітньому середовищі можуть призвести до невідповідності раніше прийнятих освітніх програм і способів дій до нових умов і вимог [7]. При цьому, ті або інші невідповідності досвіду і нової інформації можуть в більшій або меншій мірі не лише ускладнювати, але й сприяти досягненню необхідного результату.

Якщо метою дослідження стає пошук шляхів підвищення ефективності управління якістю професійно-педагогічної підготовки вчителів інформатики, то необхідно прагнути адаптувати наявний педагогічний процес до нових умов розвитку інформаційних технологій виявити і перетворити найбільш стійкі і пластичні базові компоненти педагогічного процесу, аби на їх основі забезпечити необхідну ефективність підготовки сучасного вчителя інформатики.

Природно, що в умовах динамічних культурно-цивілізаційних змін суспільних стосунків, що викликані інформатизацією повсякденного людського буття і прискореного розвитку інформатики, суспільні інфокомунікаційні вимоги часто випереджають інформаційно-технологічні можливості наявних освітніх стандартів. Отже, мета введення системи управління якістю може бути досягнута на основі випереджального поєднання суспільних вимог і можливостей, освітніх стандартів шляхом виділення найбільш перспективних і ефективних критеріїв, що визначають високу якість професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики.

Загалом на концептуальному рівні дослідження, пошук шляхів підвищення ефективності професійно-технологічної підготовки вчителя інформатики призводить до того, що якість підготовки вчителів, яку проектують, повинна відповідати не лише вимогам стандартів, але й реаліям ринку праці. Тому слід передбачити, що управління якістю підготовки сучасного вчителя інформатики є особливим видом випереджального інфокомунікаційного управління,

цілеспрямовано організованого спеціалізованою моделлю досягнення суспільно визначених і прогнозованих результатів педагогічно адекватної вищої професійної освіти. Це визначення має принципове методологічне і, відповідно, концептуальне значення не лише підготовки вчителів інформатики, але й проблеми управління якістю освіти будь-якого сучасного фахівця.

При цьому системи оцінок якості підготовки і ефективності управління її якістю повинні не лише констатувати позитивні змін педагогічного процесу, але й бути досить динамічними, тобто такими, які сприяють розвитку педагогічного процесу відповідно до критеріїв проєктованої професійно-технологічної підготовки.

Структура критеріїв і, відповідно, основних компонентів, що визначають якість підготовки вчителя інформатики в цілому адекватна структурі підготовки сучасного фахівця, і в той же час відрізняється підвищеною, інтенсифікованою її «спрямованістю» на актуальні суспільні інфокомунікаційні вимоги. По-перше, слід вказати на ті важливі компоненти, які є загальними при оцінці професійної підготовки будь-якого сучасного фахівця:

- федеральний компонент встановлюється державою, що визначає обов'язковий мінімум вмісту і рівня підготовки фахівця;
- регіональний компонент, що відображає національно-регіональні освітні можливості і особливості професійної освіти, що бажана на регіональному ринку;
- вузівський компонент, що відрізняється додатковими науково- і практико-орієнтованими вимогами до випускників, покликаних продовжити розвиток і трансляцію культури, традицій і досвіду науково-освітньої діяльності окремого університету.

Потрібно передбачити, що всі вказані компоненти загалом визначають якість професійної підготовки як деяку сукупність істотних її ознак. У той же час, таке сукупне розуміння якості професійної підготовки і якості взагалі не є досить визначеними, особливо маючи на увазі конкретну орієнтовану практику напруженої інфокомунікаційної взаємодії на сучасному глобальному світі, де від якості підготовки вчителя інформатики в певній мірі залежить якість професійного самовизначення і якість життя його учнів [8, с. 163].

Скасування державного розподілу випускників вузів; дефіцит фахівців, здатних працювати в умовах ринкової економіки; зниження інтересу до оволодіння технічними знаннями та набуття інженерної професії; скорочення фінансування з державного бюджету загальноосвітньої та наукової діяльності зумовлюють існування проблеми забезпечення і підвищення якості вищої освіти.

На сьогодні актуальні питання визначення критеріїв якості професійної освіти вчителів інформатики і, особливо, питання управління якістю їх професійної підготовки в умовах динамічного розвитку інформаційної культури дотепер не мають достатнього науково-педагогічного висвітлення. Помітним є актуальне протиріччя між неперервним ускладненням інфокомунікаційних і професійно-технологічних вимог до організації сучасного педагогічного процесу та явно недостатніми дослідженнями шляхів реалізації цих вимог у сфері управління якістю професійної підготовки вчителів інформатики у вищому навчальному закладі. Підвищення якості навчального процесу в загальноосвітній і вищій школі є неможливим шляхом поступового усунування вказаного протиріччя за рахунок розвитку можливостей сучасної інформаційної цивілізації і стихійного залучення нових засобів інформаційно-технологічного забезпечення в педагогічну практику.

Таким чином, вирішення вказаного протиріччя передбачається можливим на основі спеціально організованого управління підготовкою вчителів інформатики, що й складає проблему нашого дослідження: чим та як будуть визначатися зміст і технології управління якістю професійно-технологічної підготовки вчителів інформатики у ВНЗ, тобто проєктування та реалізація моделі управління якістю такої підготовки. Як висновок нашої статті можемо сказати: одним із можливих шляхів вирішення проблеми забезпечення успіху університету в конкурентній боротьбі на ринку послуг у сфері вищої освіти є розробка та запровадження системи менеджменту якості освіти, що стане проблемою нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» // ВВР України. – 1991. – № 34. – С. 451.
2. Закон України «Про вищу освіту» // ВВР України. – 2002. – № 20. – С. 134.

3. Наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» від 13 липня 2007 р. № 612. – К.: МОН України, 2007. – 10 с.
4. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти: (соціально-філософський аналіз): монографія /В.Г. Вікторов. – Дніпропетровськ: Пороги, 2005. – 286 с.
5. Віткін Л. М. Місце України у світовій та європейській якості / Л. М. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2002. – № 3 (18). – С. 43–49.
6. Коротков Є. Концепція якості освіти / Є. Коротков // Підручник для директора. – 2006. – № 7. – С. 4–24.
7. Стимул и инструмент повышения качества деятельности вузов / В. Соловьёв, А. Кочетов, А. Шестаков [та ін.] // Стандарты и качество. – 2002. – № 4. – С. 52–56.
8. Терентьева Н. О. Управління якістю освіти – запорука конкурентоспроможності ВНЗ / Н. О. Терентьева // Педагогічний альманах: зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во РІПО. – 2008. – № 3. – С. 161–165.